

UN DOCUMENT DE LA ALEXANDRU STERCA ȘULUȚIU PRIVIND APĂRAREA LIMBII ROMÂNE (3 NOIEMBRIE 1849)

Autorul interesantului document pe care-l publicăm în anexă este Alexandru Sterca Șuluțiu (1794—1867), la data respectivă (3 noiembrie 1849) vicar episcopesc la Șimleul Silvaniei; el se distinsese deja de mult pe tărîm cultural și politic național.

În timpul revoluției din 1848 Al. Sterca Șuluțiu trimite baronului Wesselényi Miklós, la 22 mai, una dintre cele mai complete și mai nuanțate descrieri a marii adunări naționale de la Blaj din 3/15 mai¹, pe care istoriografia noastră a reținut-o ca pe una din mărturiile de bază ale istoricului eveniment, enumerînd totodată și hotărîrile acesteia, subliniind cerințele esențiale ale românilor: recunoașterea politică deplină a națiunii române, asigurarea nestînjenită a folosirii limbii ei în viața particulară, în școlile și bisericile sale și în administrație².

În cursul războiului civil încearcă să liniștească spiritele, salvînd ceea ce se mai putea salva; el personal a fost însă urmărit constant de inamicii politici care l-au suspectat și l-au șicanat pînă la sfîrșitul vieții sale.

Cunoscut ca părintele învățămîntului modern din Sălaj încă din 1841, își consacră acest rol în sinodul din 10 ianuarie 1850, care a dus la organizarea reală a școlilor din Sălaj și a deschis noua epocă de redeschitare națională inaugurată de revoluție³.

Protocolul acestui sinod înscrie și el, făcîndu-se parcă ecou al acestui document, preocuparea neodihnită a lui Al. Sterca Șuluțiu pentru apărarea întrebuintării și dezvoltării limbii române. Iată ce conținea acest protocol, cît se poate de semnificativ pentru perioada imediat următoare revoluției și în care Șuluțiu ca și Șaguna și alți fruntași ai românilor din Transilvania încearcă să mențină vii cuceririle revoluționare. Se vede și din acest protocol, ca și din document, că avea de luptat nu numai cu oficialitățile dar și cu inerția impusă românilor de vechiul regim nobiliar, inerție ce determina pe români să mai folosească încă limba fostelor clase dominante.

Al. Sterca Șuluțiu denunță starea de fapt în cuvinte aspre: „Văzînd că românii și notarii românești de pe sate, încă și la mine, instanțele sale le trimit și le scriu mai mult ungurește decît românește, ni a cuprins o durere“. [...] „Trezește-te, vai române, [...] și să știi, și să priercepi odată, că Națiunea Română, fără limba maicii sale cea românească va pieri; nu suferi pe notarii tăi, să-ți facă ție cererea ta în limbă străină,

¹ Biblioteca Academiei R.S.R., Filiala Cluj-Napoca, Arhiva istorică, Fond Wesselényi. Corespondența comisarului guvernial Wesselényi. Scrisoarea vicarului Șuluț, a fost publicată în *Történeti Lapok*, I, 1874, p. 379—381, iar traducerea românească în *Revista istorică*, 1923, p. 87—91.

² V. Cheresteșiu, *Adunarea Națională de la Blaj*, București, 1966, p. 502.

³ I. Ardeleanu, *Oameni din Sălaj*, Zalău, 1938, p. 93.

care nu o înțelegi, și care nu-i a ta, nu suferi să-ți pună în gura ta altă limbă decît care ți-o dă ție maica ta, și aceluia cari ar îndrăzni a face aceasta, nu le da pita ta, că aceia sunt neprietenii tăi, tocmai de ar fi și din Neamul nostru⁴⁴.

Este exact ceea ce reflectă scrisoarea de mai jos către consilierul Alexie Balint, căruia Al. Sterca Șuluțiu îi atrage hotărît atenția că „națiunea română are dreptul legal de a înainta propriile sale petiții și plîngerii în limba română și a pretinde răspunsul la ele tot în limba română⁴⁵”.

Aceasta a fost de fapt atitudinea consecventă a lui Șuluțiu și după revoluție, cînd din propriul său îndemn a organizat o administrație românească în Sălaj, solicitînd și promovînd introducerea limbii române pretutindeni pe teritoriul acelei citadele românești.

Chiar și mai tîrziu, cînd înaintează pe scara ierarhică, devenind cel dintîi mitropolit al Blajului, zelul, influența și autoritatea sa le-a pus cu fidelitate în slujba națiunii.

Istoria păstrează cu venerație și acea scrisoare din ultimul său an de viață (1867) în care descriind întîlnirea cu comisarul Emanuil Péchy, deși bătrîn și suferind, îi declară acestuia cu mîndrie: „eu din suflet îmi iubesc națiunea mea, și de aceea am apărut ori unde am putut drepturile ei naționale, și mă țin obligat și de aci înainte, pe căi legiuite, oricînd a le apăra, deoarece eu din națiune sunt, și dignitatea aceasta înaltă bisericească numai pentru națiunea mea o port și o am dobîndit, și așa, eu pot numai cu națiunea mea și trăi și muri⁴⁵”. Și exact în acest spirit a lăsat să i se sape pe mormîntul său cuvintele: „Numai moartea mă desparte de Națiune⁴⁶”.

Dar să vedem cine era interlocutorul său din scrisoarea pe care o publicăm în anexă și care nu este altceva decît administrarea unei lecții severe și binemeritate în privința dragostei pentru limba română aplicată consilierului Alexie Balint, cu o atitudine ambiguă atît în timpul revoluției, cît și mai tîrziu.

Identitatea destinatarului reiese și din caracterizarea pe care i-a făcut-o Iosif Sterca Șuluțiu, nepotul marelui mitropolit, exprimată tranșant pe drumul sinuos străbătut de această dovadă de credință națională. Iată ce scrie despre Alexie Balint fost și comisar regal în Șimleu: „om trufaș, aristocrat, închipuit⁴⁷”. Este aceeași imagine care se desprinde din propria sa scrisoare din Zalău, 8 octombrie 1848, cînd în calitate de vicecomite, denunța comisarului guvernamental de la Pesta că întreaga comunicație cu Baia Mare, Cluj, Dej și Chioar este tăiată, că „proclamațiile care cheamă la ordine și la liniște sînt confiscate de poporul nostru român și toate scriptele sînt transportate la Năsăud⁴⁸”. Pericolul a ajuns la culme mai declară el: „Acest popor nevinovat dar agitat este cu atît mai periculos pentru comitatul nostru cu cît orașul Zalău este înconjurat în general cu localități românești și toți sînt înarmați cu puști,

⁴ Arhiva vicarială din Șimleul Silvaniei, doc. nr. 19 din 16 ianuarie 1850. Apud I. Ardeleanu, *op. cit.*, p. 95.

⁵ George Bariț și contemporanii săi, IV, București, 1978, p. 402.

⁶ I. Ardeleanu, *op. cit.*, p. 96—97.

⁷ Biblioteca Academiei R.S.R., București, M s. rom. nr. 150158.

lănci, coase și furci⁴⁸. Cel ce se temea de mînia populară, omul baronului Wesselényi Miklós, reușește să se strecoare necompromis față de partida imperială, prin evenimentele războiului civil, pentru ca la sfîrșitul anului 1849 să-l găsim în funcția de consilier secund al districtului Crasna și comisar regesc suprem. Prezența lui într-o funcție atît de înaltă se mai explică și prin faptul că exista la acea dată o acută necesitate de funcționari superiori în administrația de după revoluție, și probabil, pentru a ocupa o astfel de funcție, își amintește subit de originea sa română (cel puțin așa reiese din scrisoarea anterioară la care se referă Al. Sterca Șuluțiu). Restul simțămîntelor lui Balint se deduc din același răspuns al lui Al. Sterca Șuluțiu.

Copierea scrisorii a executat-o un elev lipsit de mijloace dar care stăpînea bine ambele limbi, româna, și maghiara și care opta pentru un ajutor de la fundația Șuluțiană din Blaj. Numele elevului era Cornel Gogan în anul doi al școlii comerciale din Brașov, și transcrierea documentului a făcut-o la cererea directorului de bancă Andrei Cosma, care-l expediază lui Iosif Sterca Șuluțiu și care la rîndul său îl trimite spre publicare din Sibiu, la 5 septembrie 1910, lui Valeriu Braniște redactorului *Drapelului*. Nu cunoaștem motivele pentru care acesta din urmă nu a publicat scrisoarea vicarului, deși Iosif Șuluțiu îi atrăgea atenția redactorului lugojan că: „e un cap de operă, se potrivește de minune, e de actualitate în zilele noastre“; deși se poate bănuși, că tocmai fiind atît de actuală în acea vreme, nu ar fi fost pe placul cenzurii, astfel încît respectiva scrisoare nu va mai vedea lumina tiparului, rămînînd în arhiva redactorului *Drapelului*.

Scrisoarea merită însă a fi adusă la lumină deoarece ea constituie un document interesant pentru situația de după revoluție, cînd românii căutau să-și afirme drepturile pentru care au luptat cu atîta sacrificiu. Documentul mai este și o lecție usturătoare administrată cu tact și totodată cu înflăcărare înaltului funcționar înclinat a servi tot interesele vechii clase dominante.

Al. Sterca Șuluțiu arată clar în scrisoarea sa că cei care încalcă drepturile legale ale națiunii române „condamnînd astfel o națiune întregă la amărăciune și nemulțumire“ nu sînt altceva decît dușmani. Remarcînd totodată că unii dregători maghiari și acum după revoluție, mai exercitau un „despotism mărunt“, el își explica acest fapt (denotînd un bun cunoscător al psihologiei și mentalităților vremii) prin aceea, că acestora le era greu să se desprindă de „obiceiurile înrădăcinate ale lumii de altădată“.

Mai presus de toate, documentul pe care-l publicăm este o emoționantă dovadă a dragostei pentru limbă și națiune de care Al. Sterca Șuluțiu, după cum am văzut din cele cîteva rînduri, a fost animat cu generozitate toată viața.

GELU NEAMȚU — GHEORGHE IANCU

⁴⁸ Copie. Arh. Stat. Budapesta. Acte ministeriale și a comitetelor de apărare. D. Y. Publicat: Deák Imre, 1848. *A szabadságharc története levelekben. Ahogyan a kortársak látták*, Budapesta, f. a.

ANEXA

*Magnific Dno consilii Districtis Krasznensis supremo commissario
Regio Alexio Balint*

Amikor becses és tisztelt látogatásával engem megtisztelni kegyeskedett úgy nyilatkozott, hogy én hozzám olyan bizodalommal járul mint Atyához: ami kétszeresen vigasztalta szenvedő lelkemet; engedje meg tehát nekem is, hogy én is ezen őszinte nyilatkozat következtébe Méltóságod irányába Atyai szabadsággal, őszinteséggel és bizodalommal viseltessem, és ezen bizodalommat ezen írásom által — ha még arra képes nem vagyok, hogy személyesen nyilatkoztassam, — használhassam.

Ha köztünk e becses viszony fenn áll, egymás irányába őszinték leszünk az atya és fiú közti szövetségből távol legyen minden szineskedés és álnok politika — ezen nyilatkozatomnak alapja egyedül az Atyai bizodalom lévén tehát a kitűzött tárgyamra is őszintén minden mézes mázos takaró nélkül által is megyek.

Amidőn Ő császári Felsége 1848-ba december 2-án egész Európa színe elejébe bocsátott legkegyelmesebb májusi fesztuma, úgy 1849-ben március 14-én kelt *Birodalmi Alkotmán*-ja által, a magyar nyelvnek és nemzetiségnek más nyelvek és nemzetiségek feletti szuprematioját eltörölte a Magyar s Erdély országokban sőt az egész monarchiába is lakó nemzeteket egyenlő jogokkal, religiojuk, nemzetiségük és nyelvükre nézve felruházta és egy nemzetnek sem adott nagyobb vagy kisebb jogokat és ezen császári igazságos és nagy adomány az Ő felhatalmazott császári biztosai által, plakátokban és nyomtatott hirdetésekben az egész monarchiában minden nemzeteknek kihirdetett és tudtul adatott legtermészetesebben és igazságosabban következik, hogy a román nemzetnek is törvényes joga van maga kérelmeit és sérelmeit a maga román nemzeti nyelvén beadhatni és a válasznak reájuk román nyelven kiadását követelni, a császári tiszteteknek pedig — kik nem egyebek mint Ő császári Felsége kibocsátott törvényének kötelesek teljesítői és teljesedésbe vivő eszközei és szent akaratának orgánumai — kötelesek s tartoznak azokat bevenni és reájuk román nyelven választ adni — amint azt Méltóságod is igen jól tudja, de az ide visszazárás mellett zárt plakátból is, még jobban fog meggyőződni.

Azért bámulattal és fájdalommal kell meggyőződnöm arról, amit soha el nem hittem volna — az élembe hozott válaszból Méltóságodnak, hogy éppen Méltóságod az aki Ő Felsége Urunk Császáruk kegyelmes manifesztuma és adott törvényei megszegésével, és egy egész nemzetet törvényes jogai és pedig legesentia-sabb jogai megsértésével és letapodásával még most kezdetben is szupremaciot ad a magyar nyelvnek a román nyelv felett — mellyel már nem bír és amelyet román ajkú embereinkre, melyet a feljebb tisztelt birodalmi törvények még nem engedhetik: bámulat mondom azért, hogy ezt Méltóságod mint nemzetünk tagja mert véreből vette eredetét s mint Királyi főbiztos tette kinek nem lehet, nem szabad a császári rendszabályoktól és törvényektől kimutatott ösvényről félretérni, fájt pedig, hogy e halálos dőfés által román nemzetünk élet kérdésebe vagy inkább életjogaiba nemcsak nemzetünk jó szupozitumába, melyet én mindenképpen kívánnám megerősíteni és gyarapítani alább szállhat, de a kitűzött szent célunknak, mely kegyelmes Urunk Császáruk megtörhetetlen akaratán és kiadott rendszabályain alapszik, tudniillik a különböző nemzetek közötti szimpatiank közsénde és béke helyreállításának és megalapításának halálos ellensége, egy egész nemzet keserűsége béketelenségre és méltó zúgolódásra igen könnyen ingereltethetik és azután ki számol erte? mert causa causae eris etiam causa causati.

Hiszem én, hogy ily szomorú esetben találatnék nem egy a magyar testvéreink közül ki régi magyar szokás szerint, az ily jogtörés által felzúditott népünket mint lázadó nemzetet lefestené a Felségnél; de győződjék meg Méltóságod, hogy vannak már nemzetünkben is akik minék előtte tűrhetetlen keserűsége kerülne a dolog, a hazai csend és közbéke úgy Urunk és császáruk iránt határtalan hűségéből s nemzetünk becsülete szeretetéből azokat kik nemzetünk életjogait így a császár szent és megmásolhatatlan szavát megvetve megsértik, kedvezés nélkül

mint bujtógatokat, lázítókat, a közcsend és béke s így Ó Felsége és a haza ellenégeit — mert azok kik a nemzet törvényes jogait melyeket Felséges császáruk adott letapodják és ez által egy egész nemzetet keserűsége és zúgolódásra ingerelnek, nem is egyebek — feljelenteni ha a visszaélések még nem szünnék el sem fogják mulasztani.

Ne méltóztassék ezeket magára venni, nem oda céloztam, felületesen mondom csak azokra, kik nemzetünk jogait ezután is — mert több helyről sok új magyar tisztviselők ellen veszek észre ilyen panaszt megsemmisíteni és a magyar nemzetiségét és szupremáciát román nemzetünk és nyelvünkre erőszakolni törekednének, mondom ezeket mert én is tagja lévén nemzetünknek, nemzetem jogaiba én is megsérteve érzem magamat s minthogy nemzetemet s annak becsületét szeretem és szeretnem kell, annyival inkább köteles vagyok örködni, nehogy más rossz akarója életjogai lerontásával zendülésre ingerelje mivel hivatalomnál fogva is a közcsend és béke fenntartására a nemzetek közti jó egyetértésre lekötelezve és felelős vagyok.

Higgye el Méltóságod, hogy a magyar nyelv nemzetünkre ráerőltetése bizonyos csend és a nemzetek közti szimpatia megsemmisítése s célra nem vezető hanem rontó és pusztító mert már nemzetünkbe is felébredt a nemzetiség és nyelve iránti szeretet és féltékenység és azért minél inkább kívánnak magyar testvéreink ezután is nemzetünkre ráerőltetni nyelvüket s minél gyakrabban látni fogják, hogy román nemzeti nyelvüknek előttük nincs tisztelete elfogadása annál nagyobb utálatlalt fognak elfordulni a magyar nyelv és nemzetétől és ez magába foglalja a közcsend és béke felbomlása mérges magvait, erre hát senki se adjon törvényellenes tetteivel alkalmat és aki azt teszi nem barátja sem császárnak sem hazájának.

Méltóságod egy válaszába menti magát, hogy a) nem tud románul olvasni b) a felsőbbség kérésére nem applacidált román írkokot. Mint szeretett és tisztelt Zelki fiam — engedjen — tehessek ezeket reflexiókat: hogy románul olvasni mint román vérből származott — ha nem sértés ezt eszbe juttatni — nagy fogyatkozás és hiba is nemzete nyelvét annyira megvetni, hogy azon még olvasni se tudjon. Nemzetünknek listen után oly jövedője van, hogy az ő fiait, kik tőle elpártoltak és nemcsak szégyenlik, hogy román származásukat elismerjék, hanem még ellenségei is lettek még diplomákkal és penészes kutyabőrű oklevelekkel fognak igekezni bebizonyíthatni nem román származásukat.

Hogy a felsőbbség már több tisztviselője, s így román concipistát sem aplicidál igen helyén van de ez nem is mentség és így ez a nemzet joga lerontására fel sem is szabadíthat senkit mert minek utánna az alsóbb tisztek megválasztása Méltóságod befolyásától leginkább függött, tudva azt, hogy a nemzetiségek és nyelvek egyenlő joggal bírnak Méltóságodnak kötelessége vala akkor gondoskodni, hogy a conceptekre nézve oly egyént válasszon Méltóságod oldala mellé, aki nemcsak a magyar nyelvet, melynek szupremációja most nincsen, hanem a román literatúrát is egyformán bírja s most fenn nem akadott volna s nem kénytelenített egy három milliárd számból álló nemzetnek jogát és a császári törvényeket és a világ elébe bocsájtott kegyelmes manifesztumaival népeinek adott igazságos szavát és ígéretét megsérteni és compromissio veszedelmének kitenni.

Ugyis még nem késő, ha Méltóságod akar, segíthet a bajon úgy hogy mivel Méltóságodat — amint tudom a felsőbbség felhatalmazta annyi diurnistát felvenni amennyire szüksége leend: ide rekesztek egy lajstromot egy nagyszámú literatus román ifjak és egyének neveivel, akiket minthogy mindnyájan ezek mind a magyar mind a román nyelvet bírják, használni lehet inkább mind a magyar egyéneket akik csak egyedül magyarul tudnak és akiknél igen kevés kivétellel az „Aprobata — Compilata és Werbőczy tudományon kívül — melyeknek már lejárt az idejük — itt a Szilágyban más szublim és alapos tudományt nem igen vehetni észre — ezekből tessék választani egy párt és mindjárt fennakadása meg fog szünni.

Továbbá nem hagyhatom, hogy méltóságodat arra is ne figyelmeztessem mik a districtusokban történni mondatik és mely tettek népünket ingerültségre és némely magyar tisztviselők ellen panaszra indítják. A román helyiségekre magyar jegyzőket és pedig még a magyar rebel kormány alatt törvénytelenységükért except jegyzőket is erőltetnek a román községek által megválasztott román ajkú de magyar literatúrát is ismerő jegyzőket kivetik és helyt adni nem akarnak.

A falusi jegyzők megválasztása öröktől fogva még a revolutionaris kormány alatt is a községek tagadhatatlan jogához tartozott noha a szolgabírák mindég akkor is erőszakot tettek — Ó Császári Felsége bizonyosan ezen jogától melyet még egy törvénytelen és erőszakos kormány sem tagadott meg a községektől, meg nem fosztja és amennyiben tudom nem is fosztotta meg, hogy tehetik és micsoda politikával nem mondom joggal azt a tisztviselők, hogy ezen jogát a községeknek megcsönkítsák és elvegyék? és ezáltal keserűséget, elégtelenséget és zúgolódást idéznek.

En megvallom nem foghatom meg honnan van az, hogy némely magyar ajkú tisztviselő most is próbálgat egy egy kis deszpotizmust gyakorolni? meglehet a régi világ megrögzött szokásainkból bajosan tudunk kivetkőzni s mindig a régi magyar világba képzeljük magunkat, amikor Kossuth megváltó volt sőt a világ megváltójánál is nagyobb becsben állott. B. szűz Máriának — oh haj felborzasztó vad káromlás, jegyezze mikor minden vad volt, mi nem volt magyar szellemű, mikor csak a magyarok istene dicsőítettetett és a népek istene vért fel lázító káromlásokkal illetetett, mikor csak a magyar volt igazságos, erényes, szép és dicső nemzet a többi nemzetek horvátok, rácok, szászok, németek, románok mind tolvajok, rablók és vérekek voltak. Hanem eltűnt azon idő, hidjék el álom már az mint a leélt napjai az életnek; egészen más új boldogabb világra jöttünk, ahol már a népek istene, áldassék szent neve, tiszteltetik, ahol minden nép egy nagy és kegyelmes atya és császár alatt testvérek és egyenlő jogokat állanak és állani is kell egymás mellett. Égbe kiáltó bűnt követ el hát mind az aki egy testvért más testvér nyakára ennek terhére felakar emelni.

A román nemzet tagjai nem egyszer vitték el a magyar előljáróság elébe a vádat maguk ellen, melyet a magyar jegyzője neki mondott kérdés helyett írt a tarisznyájukba és sokszor a jó választ másképpen magyarázta meg nekik.

A román nemzet nem akar többé ilyesmit szenvedni. Ó természeti jognál fogva is tudni akarja és érteni kéréseit panaszait és reájuk kapott válaszait, nem akar meg csalattatni. A román nemzet literatúráját anyanyelvének kifejtteni, szélesbíteni akarja, kívánja.

A román nemzet mindenek felett szívvel, lelkével öleli Ó Felségének igazságos nagy ajándékát és adott jogokat, melyek szerint neki nemzetisége és anyai nyelve legyen és ezen ő kéréseit és panaszait tehesse és válaszait vehesse: ne erőltessen hát senki törvényellenesen és erőszakosan nyakára magyar ajkú jegyzőket kik mint román nemzetünk literatúrájába tudatlan egyének nemzeti fejlődésünknek és törvényes nyelvünk joga gyakorlatának csak még annyai akadályai és köszirtjei melyekben hajótörést szenvednének elég drágább jogaink, hogy lehet ily roppant kárára ily indirekt úton szegény román nemzetünknek törekedni. Különben is a jegyzőket a községek fizetik, más kenyérére a gazda akarata ellenére szolgát constituálni nem képtelenség? A múlt szerencsétlen évben is a jegyzők mind megannyi ellenségei és árulói voltak a szegény román községeknek és ők maguk kenyeren most is rossz akaróit hizlalják? s a szegény román literata ifjúság könnyes szemekkel hátuknál s a román nemzet tört szívvel saját gyermekei megtagadásával és kizárásával szenvedje és hizlalja más nemzet fiait? Nem, de nem szívhasító fájdalom és seb ez? ne ejtse senki ezt nemzetünk szívére, mert ez merő ellentétbe áll az igazsággal a jog egyenlőségével a közbéke és csend helyreállításával és megalapításával s így a tisztviselők tartozó köteletségükkel is.

Örködjék nagyságod és ott a hol kis deszpoták mutatkoznak hathatósan korlátolja a principiu obsta, vannak elég számmal ifjaink a fent mellékelt lajstromban is, de mellette még állíthatunk elé akik mind a két nyelvet román és magyart bírván, a falu jegyzőségre elég képesek és román ajkú helységeink számára ebből elég juthat sőt nagy haszonnal azon községekbe is használhatók, ahol a román és magyar vegyesen laknak. Tiszta magyar helységekre legyen magyar, a román nem kíván a magyar nyakára tollakodni, szentnek tartja jogait és sértetlen nemzetiségét, testvériségbe és békebe kíván vele élni, csak a viszon érzést kéri tőle, ne kívánja supremáciát gyakorolni felette, ezzel élni, csak a viszon érzést

Ezt kívántam Méltóságodnak őszinte szívvel tudtára adni, felfedezni és kifejteni, azért mert nemcsak nemzetemet szeretem, hanem egész hazámat is és vele a közcsendet és békét. Senkit sem vádolok be mert reményem, hogy majd mindnyájan jobban fogjuk magunkat feltalálni az új világba és az új jogokkal.

Ha Méltóságod ellen látszatom panaszt emelni is, de az megint csak Méltóságod előtt teszem tapétára. Méltóságodat Méltóságodnak panaszolom be, tegyen igazságot. Ha hosszú és ingerült vagyok e tárgyba ezt nemzetem életjoga megtőrése, mely drágább életemnél sajtolta ki és bizonyosága annak mennyivel nagyobb fokra nem viheti ezen jogsértés az ingerültséget másoknál és egész nemzetemnél, ha engem is annyira megindított különben pedig pater filium quem amat castigat. Atyának tetszet engem nevezni, atyai szabadsággal éltem, de amikor atyai jogot gyakorolok egyszerűm keblem is tele atyai indulattal és fia iránti szeretettel és így kívánok maradni is. —

Sterca Suluț Sándor s. k.

Szilágy Somlyó, 1849 22 Október/3 November

Traucere!¹

*Măritului Consilier al doilea al districtului
Crasna Comisarului regesc suprem Alexe Balint*

Cu ocazia prețioasei și stimatei vizite cu care dumneavoastră ați binevoit să mă onorați, ați declarat că vă apropiați de mine ca de un părinte ceea ce mi-a mîngiat în deosebită măsură sufletul îndurerat; permiteți-mi deci și mie, ca în urma acestei declarații sincere să mă port și eu față de înălțimea voastră cu libertate, sinceritate și încredere părintească, și această încredere a mea s-o exprim prin această scrisoare, în caz că n-o voi putea face personal.

Dacă între noi există această relație prețioasă și vom fi sinceri unul față de altul atunci din această alianță dintre tată și fiu să lipsească orice prefecătorie și politică perfidă și pe baza încrederii mele părintești, trec deci direct, sincer și fără linguseală la subiectul meu propus.

Cînd maiestatea sa imperială prin preamiloștîvul său manifest din mai, lansat în fața întregii Europe la 2 decembrie 1848 precum și prin *Constituția imperială* dată în 14 martie 1849 a desființat supremația limbii maghiare și a națiunii maghiare² asupra altor limbi și națiuni și a acordat drepturi egale cu privire la religie, națiune și limbă tuturor națiunilor din Ungaria și Ardeal, ba chiar din toată monarhia și nu a acordat nici uneia dintre națiuni drepturi mai mici sau mai mari, acest dar imperial drept și măreț a fost anunțat și adus la cunoștința tuturor națiunilor din întreaga monarhie prin afișe și publicații tipărite de către comisarii săi imperiali imputerniciți. Rezultă deci în mod firesc și drept de aici că și națiunea română are dreptul legal de a înainta propriile sale petiții și plîngeri în limba română și a pretinde răspunsul la ele tot în limba română.

Deci, dregătorii imperiali — care au menirea să îndeplinească și să desăvîrșească legile elaborate de maiestatea sa și sînt organele sfintei sale voințe — sînt obligați să le accepte și să răspundă la ele tot în limba română — ceea ce știți bine și dumneavoastră mărite domn și vă puteți convinge și mai bine din afișul anexat aici în speranța retrimiterii.

De aceea, din răspunsul excelenței voastre înaintat mie, trebuie să mă conving cu uimire și durere că înălțimea voastră însăși este acela, care prin încălcarea manifestului preamiloștîv și a legilor elaborate de maiestatea sa împăratul nostru și prin jignirea și strivirea drepturilor legale și încă cele mai esențiale ale unei întregi națiuni, acordați chiar acum la început supremația limbii maghiare asupra limbii române — supremație, pe care ea n-o mai posedă și pe care națiunea noastră română n-o va recunoaște niciodată; și impuneți românilor folosirea limbii maghiare ceea ce nu este îngăduit în sensul legilor imperiale susamintite.

Sînt uimit, spun, pentru că înălțimea voastră, ca membru al națiunii noastre, căci sînteți singe din singele nostru, și ca suprem comisar regal nu aveți dreptul de a vă abate din calea prevăzută de regulamentele și de legile imperiale. Îmi

¹ Traducerea documentului a fost făcută de Bodor Marghioala, căreia îi mulțumim și pe această cale.

² Supremație introdusă de dieta de la Braștilava pentru Ungaria și de dieta din iunie 1848 de la Cluj pentru Transilvania.

pare rău că prin această lovitură mortală dată problemei vitale sau mai bine zis dreptului vital al națiunii noastre române, ea pe deoparte va pierde în situația ei favorabilă — pe care eu aș vrea s-o consolidez și s-o îmbogățesc — iar pe de altă parte nu ne vom putea atinge scopul nostru propus, care se bazează pe voința neclintită a milostivului nostru domn și împărat și pe regulamentele elaborate de maiestatea sa, căci devenind dușman al simpatiei noastre față de celelalte națiuni și al restabilirii și consolidării liniștii publice și al păcii, puteți ațița la nemulțumire firească o întreagă națiune necăjită, și atunci, cine va răspunde? căci cauza cause eris etiam causa causati.

Eu cred că în această situație tristă s-ar găsi printre frații noștri unguri unii care conform vechiului obicei maghiar ar denunța maiestății sale această națiune revoltată din cauza neluării în seamă a drepturilor, ca pe o națiune rebelă.

Dar fiți convins înălțimea voastră, că există deja și în sinul națiunii noastre acei care fără să aștepte ca lucrurile să ajungă într-o stare insuportabil de amară, din fidelitate nemărginită față de liniștea și pacea publică din țară și față de domnul și împăratul nostru, precum și din dragoste față de onoarea națiunii noastre îi vor denunța fără părtinire ca pe instigatori și răzvrățitori pe cei ce jignesc drepturile vitale ale națiunii noastre, desconsiderind astfel cuvintele sfinte și irevocabile ale împăratului și fiind totodată dușmanii liniștii publice, a păcii și astfel a maiestății sale și a patriei — căci cei care încalcă drepturile legale ale națiunii, acordate de maiestatea sa împăratul, condamnând astfel o națiune întreagă la amărăciune și nemulțumire, nici nu sînt altceva decît dușmani.

Vă rog să nu luați aceste cuvinte asupra dumneavoastră că n-am avut această intenție; prin cele spuse, m-am referit în special la aceia, care vor jigni și de acum înainte drepturile națiunii române; căci observ în mai multe locuri tendința de a anula asemenea plîngeri ivite împotriva unor noi dregători maghiari, precum și tendința de a impune națiunii și limbii noastre române națiunea și supremația maghiară. Spun toate acestea, că și eu, ca român, mă simt jignit în drepturile națiunii mele; și intrucît îmi iubesc și trebuie să-mi iubesc nația și onoarea ei, sînt obligat de a supraveghea ca nu cumva vreun rău voitor s-o instige la răzvrătire atacîndu-i drepturile; sînt obligat cu atît mai mult, cu cît datorită funcției mele sînt îndatorat și responsabil pentru menținerea liniștii publice și a păcii și pentru făurirea unei înțelegeri între națiuni.

Credeți-mă înălțimea voastră, că impunerea forțată a limbii maghiare asupra națiunii române nimicește într-un fel liniștea și simpatia dintre națiuni și nu este un lucru de dorit ci doar destrămător și nimicitor, intrucît și în rîndurile poporului nostru s-a trezit dragostea și grija față de propria națiune și limbă și de aceea cu cît vor dori mai mult frații noștri maghiari să impună limba lor națiunii noastre și cu cît vor vedea mai mult românii că limba lor nu e stimată de maghiari, cu atît mai mult ură își vor întoarce spatele către limba și națiunea maghiară; și aceasta poartă în ea simburii otrăvirii ai destrămării liniștii publice și ai păcii. Deci nimeni să nu dea prilej unei asemenea situații prin faptele lui ilegale căci cine o va face nu este prieten nici al împăratului nici al patriei.

Înălțimea voastră, într-un răspuns vă scuzați că: a) nu știți să citiți românește, și că b) la cererea autorităților n-ați angajat secretar român. Ca iubitul și stimatul meu fiu din Zeltk permiteți-mi să reflectez asupra acestora: este mare defect și păcat, ca dumneavoastră, român născut din sînge românesc — dacă nu vă jignesc prin aducerea aminte — să disprețuiți limba națiunii dumneavoastră în așa fel, să nu știți nici măcar să citiți. Națiunea noastră din mila lui Dumnezeu are așa un viitor încît fiilor săi, care s-au instrăinat de ea, nu numai că le este rușine să-și recunoască originea lor românească, dar au devenit și dușmanii națiunii și se vor strădui să-și dovedească originea neromână prin diplome din piele mucegăită de cîine.

Că autoritățile nu mai angajează dregători, și astfel nici secretari români este de înțeles, dar nu poate fi o scuza și astfel nu poate să permită nimănui s-o folosească la distrugerea drepturilor națiunii. Astfel, luînd în considerare, că alegerea dregătorilor inferiori depinde mai cu seamă de influența înălțimii voastre și știind că națiunile și limbile au drepturi egale, ați fi avut obligația de a vă angaja ca secretar un om, care să posede nu numai limba maghiară — care acum nu are supremație — dar să posede la fel de bine și literatura română. În acest caz n-ați fi ajuns în situația de a jigni și de a expune pericolului de a compromite drep-

turile unei națiuni care numără 3 milioane, la fel nici legile imperiale, și nici cuvintele drepte ale împăratului adresate popoarelor lui prin preamăloștivismul lui manifest lansat în fața întregii lumi. Dar încă nu este târziu, mai puteți ameliora această situație. Precum știu autoritățile superioare au împuternicit pe înălțimea voastră să angajați atâția diurniști de citi aveți nevoie; anexas aici lista unui număr mare de tineri români, de care — întrucât cunosc la fel de bine ambele limbi — vă puteți folosi mai bine, decât de acei maghiari, care știu doar ungurește, și care, cu foarte puține excepții aici în Sălaj — altă știință de bază și serioasă, decât Aprobata Compilata și Verböczy — căreia i-a trecut vremea — nu știu. Dintre ei alegeți-vă citiva și nu veți mai avea probleme.

Pe urmă nu pot să nu vă atrag atenția asupra unor fapte despre care se spune că s-au întâmplat în districte, fapte, care au instigat poporul nostru și l-au ațâțat împotriva unor dregători maghiari. În localitățile române sînt impuși cu forța notari maghiari și încă din aceia, care au fost cunoscuți prin ilegalitățile lor încă pe vremea guvernului ungar rebel. Iar pe notarii români — care însă cunosc și literatura maghiară — îi înlătură și îi dau afară. Dintotdeauna, chiar și pe vremea guvernului revoluționar, alegea notarilor a fost dreptul incontestabil al comunelor, deși juzii nobiliari au căutat și atunci să-l violeze. Majestatea sa împăratul nu va răpi — și precum știu nici nu a răpit — comunelor acest drept, care nu a fost răpit pînă acum de nici un guvern ilegal și violent.

Cum, cu ce politică, nu spun cu ce drept, își permit dregătorii să știrbească și să smulgă acest drept al comunelor, provocînd astfel amărăciune și nemulțumire. Recunosc, nu înțeleg cum pot să încerce și acum unii dregători maghiari să exercite un despotism mărunț? E foarte probabil, că e greu să ne desprindem de obiceiurile înrădăcinate ale lumii de altădată și ne închipuim că ne aflăm și acum în acea lume maghiară de odinioară cînd *Kossuth a fost mîntuitorul, ba s-a bucurat de o stimă mai mare decît mîntuitorul lumii*. O, sfîntă Marie — ce blasfemie revoltătoare. Cînd a fost considerat barbar tot ce n-a fost de origine maghiară; cînd a fost slăvit doar dumnezeul ungarilor iar dumnezeul popoarelor a fost blasfemiât într-un mod revoltător; cînd doar națiunea maghiară a fost dreaptă, virtuoasă armonioasă și glorioasă, iar restul națiunilor: croații, sîrbii, sașii, nemții și românii au fost cu toții hoți, tîlhari și călăi.

Dar credeți-mă, vremurile acelea au trecut, au rămas doar un vis ca zilele trăite dintr-o viață. Am intrat într-o lume cu totul nouă și mai fericită, în care este deja stimat dumnezeul popoarelor — binecuvîntat să fie numele său sfînt; lume nouă, în care toate popoarele stau alături ca frații cu drepturi egale sub același împărat mare și milostiv. Deci comit un păcat strigător la ceruri toți aceia care ar încerca să acorde prioritate unui frate în detrimentul celuilalt.

Membrii națiunii române de nenumărate ori au înaintat instanțelor maghiare acuzații împotriva propriilor lor persoane, pe care notarul lor maghiar le-a așternut pe hîrtie, substituind prin aceasta cererea cu care s-au înfățișat la el și de multe ori le-a răstălmăcit răspunsul corect.

Națiunea română nu mai vrea să îndure asemenea manifestări. În sensul dreptului ei natural vrea să-și înțeleagă și să-și priceapă petițiile și plîngerile la fel și răspunsurile primite la ele și nu mai vrea să fie înșelată. Națiunea română vrea și dorește să dezvolte și să îmbogățească literatura propriei sale limbi materne.

Poporul român îmbrățișează din toată inima și tot sufletul marele dar justificat al măiestății sale și drepturile primite prin care i se recunosc naționalitatea și limba maternă în care el să-și scrie petițiile și plîngerile și în care să primească răspunsul la ele; deci să nu-i impună nimeni ilegal și forțat notari maghiari, care ca neștiutori ai literaturii naționale române ar constitui numai o piedică, o stîncă în dezvoltarea națiunii noastre și în exercitarea legală a limbii noastre și în urma căreia ar suferi un eșec drepturile noastre cele mai scumpe căci și pe această cale indirectă se pot provoca prejudicii însemnate sărmanei noastre națiuni române. De altfel notarii sînt plătiți de către comune, și atunci nu este oare o absurditate de a angaja slujitorii plătiți de alții și împotriva voinței gazdei? Și în nefericitul an care a trecut notarii au fost dușmanii și trădătorii sărmanelor comune românești și acum tot ele să îngrășe pe banii lor proprii pe răuvoitori. Pe cînd sărmanul tineret studios român așteaptă cu ochi înlăcrimați, națiunea română să suporte cu inima zdrobită îndepărtarea și renegarea propriilor

săi fii și să întrețină și să îngrășe fiii altor națiuni? Nu este oare aceasta o durere și o rană sufletească? Să nu rănească nimeni inima națiunii noastre căci se află în contradicție cu dreptatea, cu egalitatea în drepturi, cu restabilirea și consolidarea păcii publice și a liniștii și astfel și cu obligațiile dregătorilor.

Înălțimea voastră să fie vigilantă și acolo unde s-ar manifesta despotii mărunți să-i îngrădească în mod eficient principium obstat. Tabelul sus anexat conține numele a destui tineri de-ai noștri, și pe lângă ei se mai găesc și alții, care posedind ambele limbi româna și maghiara, sînt destul de capabili de a îndeplini funcția de notar al satului și din ei s-ar putea asigura notari pentru satele noastre românești, ba ar putea fi folosiți cu mare folos și în satele mixte, unde românii și maghiarii trăiesc alături. În localitățile pur maghiare să fie notari maghiari, românul nu vrea să se așeze pe spinarea unгурului, îi consideră sfinte drepturile și naționalitatea intangibilă; dorește să trăiască în frăție și pace, dar cere ca acest sentiment să fie reciproc, nu vrea ca ea (națiunea maghiară) să exercite supremație asupra lui căci aceasta numai îl irită.

Am dorit să vă dezvălui toate acestea și să le aduc la cunoștința înălțimii voastre cu inima sinceră, căci îmi iubesc nu numai națiunea, dar și întreaga mea patrie și împreună cu ea și liniștea publică și pacea. Nu vreau să acuz pe nimeni, căci sper ca în lumea nouă și cu noile drepturi ne vom găsi cu toții locul.

Chiar dacă în aparență reiese că m-am plîns împotriva înălțimii voastre dar o fac numai în prezența voastră. Înaintez plîngerea înălțimii voastre împotriva înălțimii voastre; faceți dreptate. Dacă am lungit prea mult acest subiect și sînt aprins, se datorește faptului că m-a revoltat știrbirea dreptului vital al națiunii mele, ce îmi este mai scump decît propria mea viață, fapt care constituie încă o dovadă că încălcarea dreptului poate ridica nemulțumirea altora și a întregii mele națiuni la culme, dacă și pe mine m-a mișcat atît de mult, de altfel pater filium quem amat castigat⁹³. M-ați numit părinte, m-am folosit de dreptul părintesc dar cînd exercit acest drept și inima mea este plină de bunăvoință părintească și de dragoste față de fiul meu și doresc să rămîn și în continuare cu acest sentiment.

Alexandru Sterca Șuluțiu m.p.

Șimleul Silvaniei 22 octombrie/3 noiembrie 1849

EINE URKUNDE VON ALEXANDRU STERCA ȘULUȚIU HINSICHTLICH DER VERTEIDIGUNG DER RUMÄNISCHEN SPRACHE (3. NOVEMBER 1849)

(Zusammenfassung)

Die Urkunde stammt vom Vikar Alexandru Sterca Șuluțiu aus Șimleul Silvaniei, ist an den Rat Alexie Balint, der rumänischer Abstammung ist, gerichtet und bietet ein aufschlußreiches Bild der Epoche nach der Revolution.

Die Rumänen versuchten auf alle Wege, Ihre Rechte, für die sie kämpften, zu behaupten. Șuluțius Brief ist auch für das Erkenntnis der Mentalität der Menschen aus jener Epoche interessant und beweist, daß einige ungarische Beamten auch nach der Revolution einen „kleinen Despotismus“ ausübten, weil es ihnen — nach Șuluțius Meinung — schwer fiel, sich von den „tief verwurzelten Gewohnheiten der vergangenen Zeit“ loszulösen.

Durch die Veröffentlichung dieser Urkunde tritt der erhabene Patriotismus von Alexandru Sterca Șuluțiu einmal mehr mit Nachdruck ans Tageslicht.

⁹³ Tatăl care-și iubește fiul îl și dojeneste.